

Birch og Swinnerton-Dyer formodningen

Foredrag i Eulers Venner

30. nov. 2004

Johan P. Hansen

matjph@imf.au.dk

Institut for Matematiske Fag

Aarhus Universitet

Diofantiske ligninger

Et polynomium $f(x, y)$ (med koefficienter fra de rationale tal \mathbb{Q}) giver anledning til en diofantisk ligning (Diofantos, ca. 250 år e. kr.)

$$f(x, y) = 0$$

Bestem de rationale løsninger, altså mængden

$$\{(x, y) \in \mathbb{Q} \times \mathbb{Q} \mid f(x, y) = 0\}$$

- $x^2 + y^2 = 1$, Pythagoræiske tripler, uendelig mange f. eks. $(\frac{3}{5}, \frac{4}{5}), (\frac{5}{13}, \frac{12}{13}), \dots$
- $x^n + y^n = 1$, $n \geq 3$, Fermats sidste sætning: Kun $(0, \pm 1), (\pm 1, 0)$ er løsninger (Andrew Wiles, 1995)
- $y^2 = x^3 + ax + b$, $\Delta = 4a^2 + 27b^3 \neq 0$

Diofantiske ligninger af grad 1 og 2

- De simpleste diofantiske ligninger er lineære og kan umiddelbart løses over \mathbb{Q} .
- Kvadratiske ligninger løses af en kraftfuld metode af Hasse og Minkowski:
 - Løs den kvadratiske ligning modulo p (primtal) [kvadratisk reciprocitet]
 - Brug dette til at løse ligningen over komplette lokale legemer \mathbb{Q}_p [Hensels lemma]
 - Informationerne bruges til at sammenstykke en eventuel løsning over \mathbb{Q} [Hasse princippet]
 - Har kurven en rational løsning kan den parametriseres med rationale funktioner, og der er uendelig mange rationale løsninger, som f. eks. i tilfældet $x^2 + y^2 = 1$

Diofantiske ligninger og diofantisk geometri. Genus

En (diofantisk ligning) giver anledning til en kurve - et specialtilfælde af en algebraisk varietet. Dette synspunkt giver anledning til at anvende geometriske metoder.

- Til enhver kurve, kan der knyttes et helt tal $g \geq 0$ - kurvens *genus*
- Kurver med lineære og kvadratiske ligninger har genus 0
- Hilbert og Hurwitz (1890) viste, at enhver kurve af genus 0 kan reduceres til at have en lineær eller kvadratisk ligning

Genus $g = 0$ tilfældet er altså løst i og med det blot er et spørgsmål om, at løse lineære eller kvadratiske diofantiske ligninger.

Diofantiske geometri. Genus $g \geq 2$

- En kurve med ligning $x^n + y^n = 1, n \geq 4$ har $g = \frac{(n-1)(n-2)}{2} \geq 2$
- Mordell formodede og i 1983 viste Faltings: *Hvis der om kurvens genus g gælder, at $g \geq 2$, så er der kun endelig mange rationale punkter (punkter med koordinater i \mathbb{Q}).*
- Sætningen og metoden gav ingen øvre begrænsning på antallet af rationale punkter og viser dermed ikke Fermats sidste sætning.

Diofantiske geometri. Genus $g = 1$

Det efterlader $g = 1$ tilfældet til behandling og situationen er meget mere nuanceret:

- Der er ingen kendt metode til at afgøre, hvorvidt en given kurve har eller ikke har punkter med rationale koordinater
- Der er eksempler på:
 - kurver med endelig mange punkter med rationale koordinater
 - kurver med uendelig mange punkter med rationale koordinater

Forudsætter vi, at kurven har mindst et punkt med rationale koordinater har den efter passende koordinatskift en ligning på formen

$$y^2 = x^3 + ax + b, \quad \Delta = 4a^2 + 27b^3 \neq 0$$

Birch og Swinnerton-Dyer formodningen

Løsningerne (x, y) over de rationale tal \mathbb{Q} til ligningen

$$E : y^2 = x^3 + ax + b$$

udgør en gruppe. Punkterne $P = (x, y)$ af endelig orden udgør en endelig gruppe $E_{tors}(\mathbb{Q})$ og

$$E(\mathbb{Q}) \simeq E_{tors}(\mathbb{Q}) \times \mathbb{Z}^r, \quad (\text{Mordell 1922})$$

Birch og Swinnerton-Dyer formodningen

Løsningerne (x, y) over de rationale tal \mathbb{Q} til ligningen

$$E : y^2 = x^3 + ax + b$$

udgør en gruppe. Punkterne $P = (x, y)$ af endelig orden udgør en endelig gruppe $E_{tors}(\mathbb{Q})$ og

$$E(\mathbb{Q}) \simeq E_{tors}(\mathbb{Q}) \times \mathbb{Z}^r, \quad (\text{Mordell 1922})$$

Ud fra løsningsantallet til E modulo hvert primtal konstrueres en funktion $L(s)$.
Birch og Swinnerton-Dyer formodningen: Taylor rækken for $L(s)$ i $s = 1$ er

$$L(s) = c(s - 1)^r + \text{højere ordens led}, \quad c \neq 0$$

Birch og Swinnerton-Dyer formodningen

Løsningerne (x, y) over de rationale tal \mathbb{Q} til ligningen

$$E : y^2 = x^3 + ax + b$$

udgør en gruppe. Punkterne $P = (x, y)$ af endelig orden udgør en endelig gruppe $E_{tors}(\mathbb{Q})$ og

$$E(\mathbb{Q}) \simeq E_{tors}(\mathbb{Q}) \times \mathbb{Z}^r, \quad (\text{Mordell 1922})$$

Ud fra løsningsantallet til E modulo hvert primtal konstrueres en funktion $L(s)$. *Birch og Swinnerton-Dyer formodningen*: Taylor rækken for $L(s)$ i $s = 1$ er

$$L(s) = c(s - 1)^r + \text{højere ordens led}, \quad c \neq 0$$

Punktantal på elliptiske kurver over $\mathbb{Z}/p\mathbb{Z}$

For ethvert primtal p , der ikke er divisor i Δ , sættes

$$N_p := \#\{(x, y) \mid y^2 \equiv x^3 + ax + b \pmod{p}\}$$

Heuristisk er N_p stort set lig med p . Afvigelsen benævner vi

$$a_p := p - N_p, \quad |a_p| \leq 2\sqrt{p} \quad (\text{Hasse}) \quad (1)$$

Eksempel $y^2 = x^3 + 7x$, $\Delta = 4 \cdot 7^3$ har:

p	3	5	7	11	13	17
N_p	3	1		9	17	9
a_p	0	4		2	-4	8

Euler-produktet og Dirichlet-rækken

Ud fra tallene a_p , (p primtal) dannes (det ufuldstændige) Euler-produkt

$$L(s) := \prod_{p \nmid 2\Delta} \frac{1}{1 - a_p p^{-s} + p^{1-2s}}$$

$L(s)$ kan udtrykkes som en Dirichlet-række

$$L(s) = \sum_{n \geq 1} a_n n^{-s}$$

- På næste side vil vi bevise, at rækken konvergerer og dermed definerer en analytisk funktion på en kompleks halvplan, nemlig de $s \in \mathbb{C}$ med $\operatorname{Re} s > \frac{3}{2}$. Af beviset følger formler for a_n
- Hasse formodede, at $L(s)$ kunne udvides analytisk til hele den komplekse plan
- Det er nu (1995) vist som følge af Wiles arbejde med beviset for Fermats sidste sætning

Euler-produktet og Dirichlet-rækken. Konvergens

Nævnerpolynomiet $1 - a_p X + pX^2$ har ifølge (1) negativ diskriminant $a_p^2 - 4p \leq 0$, hvorfor der kan faktoriseres

$$\frac{1}{1 - a_p X + pX^2} = \frac{1}{(1 - r_p X)(1 - \bar{r}_p X)} \text{ med } |r_p| = |\bar{r}_p| = \sqrt{p}. \quad (2)$$

Da $\frac{1}{(1-rX)} = \sum_{i=0}^{\infty} r^i X^i$, giver entydig faktorisering i primtalsprodukt, at

$$\prod_{p \nmid 2\Delta} \frac{1}{1 - r_p p^{-s}} = \sum_{n=p_1^{s_1} \dots p_k^{s_k}} \overbrace{(r_{p_1})^{s_1} \dots (r_{p_k})^{s_k}}^{c_n} n^{-s} = \sum_{n=p_1^{s_1} \dots p_k^{s_k}} c_n n^{-s}.$$

Da $|c_n| = \sqrt{n}$, er rækken konvergent for de $s \in \mathbb{C}$, der har $\operatorname{Re}(\frac{1}{2} - s) < -1$.

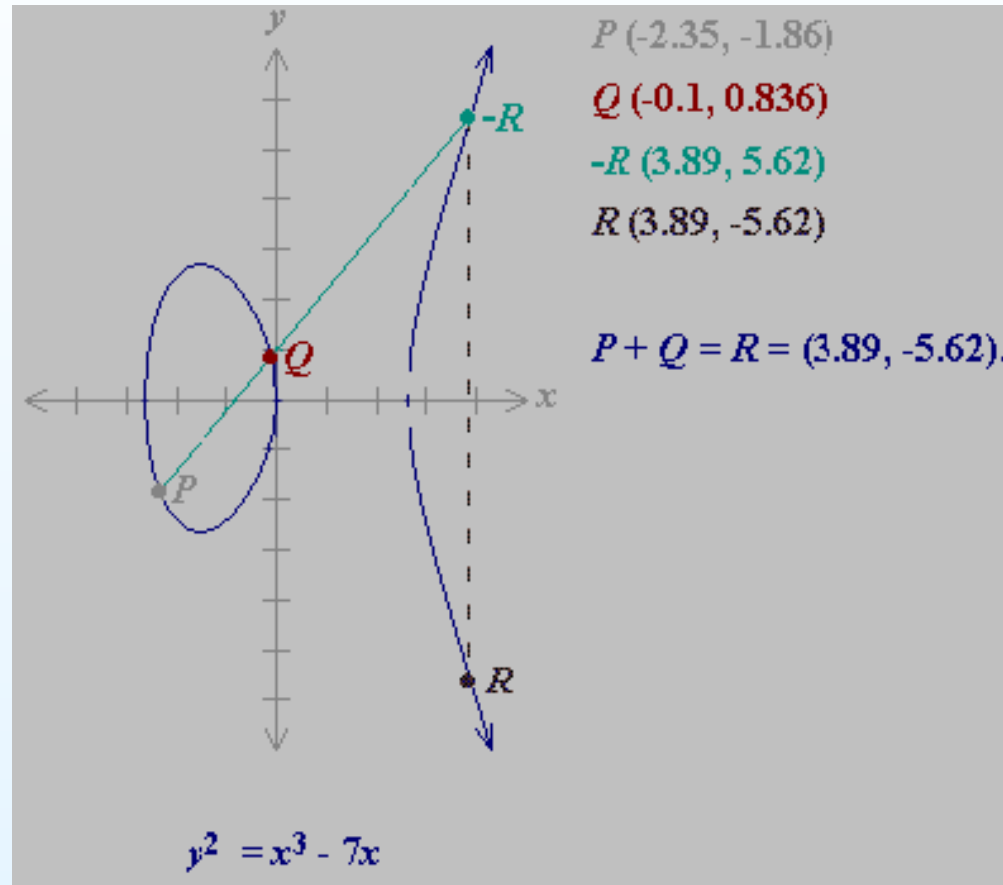
Konvergens for $L(s)$ følger nu af (2):

$$L(s) = \left(\prod_{p \nmid 2\Delta} \frac{1}{1 - r_p p^{-s}} \right) \left(\prod_{p \nmid 2\Delta} \frac{1}{1 - \bar{r}_p p^{-s}} \right)$$

Gruppestruktur - geometrisk formulering

Punkterne på E og et punkt \mathcal{O} (i uendelig) udgør en Abelsk gruppe.

Hvis linien \overline{PQ} er lodret er $P + Q = \mathcal{O}$ ellers er $P + Q = R$.
Endelig er $P + \mathcal{O} = P$.

Gruppestruktur - $E(\mathbb{Q})$ en Abelsk gruppe

$$E : y^2 = x^3 + ax + b, \quad \Delta = 4a^2 + 27b^3 \neq 0$$

Lad $P = (x_1, y_2)$, $Q = (x_2, y_2)$ og $-R = (x_3, y_3)$ være de tre skærningspunkter mellem E og linien \overline{PQ} . Hvis linien har en ligning på formen $x = x_1$ sættes $P + Q = \mathcal{O}$ ellers har $P + Q$ koordinaterne

$$P + Q = \left(\alpha^2 - x_1 - x_2, -\alpha x_3 - (y_1 - \alpha x_1) \right),$$

hvor

$$\alpha = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1}, \text{ hvis } (P \neq Q) \quad \text{og} \quad \alpha = \frac{3x^2 + a}{2y}, \text{ hvis } (P = Q, y \neq 0)$$

Bemærk at det er rationale udtryk, altså kan beregnes over ethvert legeme. Specielt er $E(\mathbb{Q})$ en Abelsk gruppe.

Gruppestruktur - algebraisk udredning

Ligningen for \overline{PQ} er under den givne betingelse på formen:

$$y = \alpha x + (y_1 - \alpha x_1),$$

$$\alpha = \frac{y_2 - y_1}{x_2 - x_1}, \text{ hvis } (P \neq Q) \quad \text{og} \quad \alpha = \frac{3x^2 + a}{2y}, \text{ hvis } (P = Q, y \neq 0).$$

Førstekordinaterne x_1, x_2, x_3 er løsninger til trediegradsligningen:

$$(\alpha x + (y_1 - \alpha x_1))^2 = x^3 + ax + b,$$

hvor koefficienten til x^2 er α^2 . Derfor er

$$x_1 + x_2 + x_3 = \alpha^2 \Rightarrow x_3 = \alpha^2 - x_1 - x_2 \Rightarrow y_3 = \alpha x_3 + (y_1 - \alpha x_1).$$

Mordells sætning: $E(\mathbb{Q})$ endelig frembragt

Vi har set, at punkterne $P = (x, y)$, hvor koordinaterne $x, y \in \mathbb{Q}$ er løsninger til ligningen

$$E : y^2 = x^3 + ax + b$$

sammen med \mathcal{O} udgør en Abelsk gruppe.

I 1922 viste Mordell, at der findes endelig mange punkter $P_1, \dots, P_k \in E(\mathbb{Q})$, der frembringer $E(\mathbb{Q})$. Altså ethvert $P \in E(\mathbb{Q})$ er på formen:

$$P = n_1 \cdot P_1 + \dots + n_k \cdot P_k, \quad n_i \in \mathbb{Z}.$$

Nogle af disse frembringerpunkter har endelig orden og frembringer torsionsundergruppen $E_{tors}(\mathbb{Q})$, der er endelig, de øvrige frembringer en fri gruppe.

Mordells sætning: $E(\mathbb{Q})$ endelig frembragt - rangen

Det indebærer, at vi har en isomorfi af grupper

$$E(\mathbb{Q}) \simeq E_{tors}(\mathbb{Q}) \times \mathbb{Z}^r, \quad (\text{Mordell 1922})$$

Tallet r kaldes rangen af E .

Mordells sætning: $E(\mathbb{Q})$ endelig frembragt - rangen

Det indebærer, at vi har en isomorfi af grupper

$$E(\mathbb{Q}) \simeq E_{tors}(\mathbb{Q}) \times \mathbb{Z}^r, \quad (\text{Mordell 1922})$$

Tallet r kaldes rangen af E .

- Rangen er vanskelig, at bestemme.
- Det formodes, at der findes elliptiske kurver af vilkårlig høj rang.

Mordells sætning: $E(\mathbb{Q})$ endelig frembragt - rangen

Det indebærer, at vi har en isomorfi af grupper

$$E(\mathbb{Q}) \simeq E_{tors}(\mathbb{Q}) \times \mathbb{Z}^{\overset{r}{\circ}}, \quad (\text{Mordell 1922})$$

Tallet r kaldes rangen af E .

- Rangen er vanskelig, at bestemme.
- Det formodes, at der findes elliptiske kurver af vilkårlig høj rang.

Elliptiske kurver med rang 0, 1 og 2

- Kurven med ligningen

$$y^2 = x^3 + 7x$$

har rang 0.

- Kurven med ligningen

$$y^2 = x^3 + 5x$$

har rang 1. Punktet $(\frac{1}{4}, \frac{9}{8})$ er en frembringer.

- Kurven med ligningen

$$y^2 = x^3 + 73x$$

har rang 2. Punkterne $(\frac{9}{16}, \frac{411}{64})$, $(36, 222)$ er uafhængige frembringere.

Birch og Swinnerton-Dyer formodningen

Lad E være en elliptisk kurve med ligningen

$$y^2 = x^3 + ax + b, \quad \Delta = 4a^2 + 27b^3 \neq 0$$

Så er

$$E(\mathbb{Q}) \simeq E_{tors}(\mathbb{Q}) \times \mathbb{Z}^r$$

Birch og Swinnerton-Dyer formodningen

Lad E være en elliptisk kurve med ligningen

$$y^2 = x^3 + ax + b, \quad \Delta = 4a^2 + 27b^3 \neq 0$$

Så er

$$E(\mathbb{Q}) \simeq E_{tors}(\mathbb{Q}) \times \mathbb{Z}^r$$

Lad

$$L(s) := \prod_{p \nmid 2\Delta} \frac{1}{1 - a_p p^{-s} + p^{1-2s}}, \quad a_p := p - N_p, \quad N_p := \#\{(x, y) \mid y^2 \equiv x^3 + ax + b \pmod{p}\}$$

Birch og Swinnerton-Dyer formodningen er nu, at Taylor rækken for $L(s)$ i $s = 1$ er

$$L(s) = c(s - 1)^r + \text{højere ordens led}, \quad c \neq 0$$

Birch og Swinnerton-Dyer formodningen

Lad E være en elliptisk kurve med ligningen

$$y^2 = x^3 + ax + b, \quad \Delta = 4a^2 + 27b^3 \neq 0$$

Så er

$$E(\mathbb{Q}) \simeq E_{tors}(\mathbb{Q}) \times \mathbb{Z}^r$$

Lad

$$L(s) := \prod_{p \nmid 2\Delta} \frac{1}{1 - a_p p^{-s} + p^{1-2s}}, \quad a_p := p - N_p, \quad N_p := \#\{(x, y) \mid y^2 \equiv x^3 + ax + b \pmod{p}\}$$

Birch og Swinnerton-Dyer formodningen er nu, at Taylor rækken for $L(s)$ i $s = 1$ er

$$L(s) = c(s-1)^r + \text{højere ordens led}, \quad c \neq 0$$

Status

Birch og Swinnerton-Dyer formodningen er kun vist i specialtilfælde:

- I 1976 viste J. Coates and A. Wiles, at en elliptisk kurve med kompleks multiplikation og med $L(1) \neq 0$ kun har endelig mange rationale punkter, altså er rangen lig med 0.
- I 1983 viste B. Gross and D. Zagier, at en modulær elliptisk kurve, hvor $L(s)$ har et simpelt nulpunkt for $s = 1$, faktisk har et rationalt punkt af uendelig orden, altså er rangen > 0 .
- I 1990 viste V. Kolyvagin, at en modulær elliptisk kurve med $L(1) \neq 0$ har rang 0 og en modulær elliptisk kurve, hvor $L(s)$ har et simpelt nulpunkt for $s = 1$, har rang 1.
- I 1999 viste A. Wiles og R. Taylor, at alle elliptiske kurver er modulære (Taniyama-Shimura), hvorved de to ovenstående resultater gælder for alle elliptiske kurver.

Tilblivelsen af Birch og Swinnerton-Dyer formodningen

I begyndelsen af 60'erne beregnede Birch og Swinnerton-Dyer (Cambridge University) N_p for elliptiske kurver med kendt rang r for rigtig mange primtal p .

Fra dette talmateriale fremsatte de formodningen om en asymptotisk lov:

$$\prod_{p < x} \frac{N_p}{p} \approx \log(x)^r \text{ for } x \rightarrow \infty.$$

Det førte dem til (1965) at fremsætte Birch og Swinnerton-Dyer formodningen. Det var dristigt - på daværende tidspunkt viste man ikke, at $L(s)$ kunne fortsættes analytisk til $s = 1$, dengang var det blot vist for kurver med kompleks multiplikation (Deuring).

Birch og Swinnerton-Dyer formodningen - stærk form

Formodningen udvidede de yderligere (1982) til at omfatte en formel for konstanten c i Taylorrækken for $L(s)$ i $s = 1$ udtrykt ved invarianter knyttet til E :

$$c = \lim_{s \rightarrow 1} \frac{L(s)}{(s-1)^r} = 2^r \Omega \frac{\#\text{III}(E/\mathbb{Q}) R(E/\mathbb{Q}) \prod_p c_p}{(\#E_{tors}(\mathbb{Q}))^2}$$

Her er $\text{III}(E/\mathbb{Q})$, den såkaldte Shafarevich-Tate gruppe.

J. Tate:

“This remarkable conjecture relates the behavior of a function $L(s)$ at a point where it is not at present known to be defined to the order of a group $\text{III}(E/\mathbb{Q})$ which is not known to be finite!”

